

Yutma Bozukluğunda Fiberoptik Endoskopik Tanı Yöntemi ve Değerlendirme Protokolü

Fiberoptik Endoscopic Swallow Study and Evaluation Protocol In Swallowing Disorders

Dr. Mustafa GEREK*, Dr. Müzeyyen ÇİYLTEPE*, Dr. Altan ATALAY*, Dr. Yalçın ÖZKAPTAN*

*Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı

ÖZET

Disfaji kelimesi 'yeme bozukluğu' demektir ve genel olarak yutma mekanizmasındaki patolojilere dayalı yeme bozukluğunu ifade etmede kullanılır. Disfaji; aspirasyon pnömonisi, kilo kaybı, dehidratasyon, malnütrisyon ve hava yolunu tıkamaya neden olabileceğinden kişilerin sağlığını açısından önemlidir. Bu nedenle, kullanılan diagnostik yöntemler tanı aşamasında önem kazanır. Yutma bozukluklarında en önemli tanı yöntemlerinden birisi de fiberoptik endoskopik yutma çalışması (FEYÇ)'dir. FEYÇ sırasında transnazal fiberoptik larengoskop ile farengal fazdaki yutma değerlendirilir. Prematür bolus kaçışını, larengal penetrasyonu, trakeal aspirasyonu, ve vestibüldeki rezidüyü görüntüleyerek yutma bozukluğundaki tanı doğrulanır. Bu yazının amacı FEYÇ protokolünü oluşturarak disfajinin klinik tanısındaki klinik uygulamaların standart biçimde ele alınması ve sonuçların objektif verilere dayanmasını sağlamaktır. Hazırlanan bu çalışma ve uygulama protokolü kliniğimizde son dört yıl içerisinde kullanılmaktadır. Yutma bozukluğu yakınması ile başvuran 600'dan fazla hastaya bu protokol uygulanarak bulgular belli bir düzen içerisinde kayıt altına alınmıştır. Uygulama sonuçları dikkate alınarak protokol revize edilmiş ve son şekli verilerek kullanıma sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Fiberoptik endoskopik yutma çalışması, yutma değerlendirme, farengal faz disfajisi, disfaji

ABSTRACT

The word dysphagia refers the meaning of disordered eating. Generally speaking, dysphagia refers to difficulty in eating as a result of disruption in swallowing process. Dysphagia can be a serious threat to one's health since it can lead to the risk of aspiration pneumonia, malnutrition, dehydration, weight loss and airway obstruction. Therefore, the diagnostic measures become important when assessing the deglutitive skills. One of the common diagnostic procedures utilized in practice is the fiberoptic endoscopic swallow study (FESS). During FESS, a transnasal laryngoscope is used to assess swallowing skills during pharyngeal phase of swallowing. The procedure is a safe technique for detecting premature bolus loss, laryngeal penetration, tracheal aspiration, and residue in the laryngeal vestibule. The purpose of this paper is to establish a protocol for FESS procedure. Several hospital policies in practice and the literature review are taken as a guide for this protocol. The final form is a result of more than 600 application of the protocol within last year in our clinic.

Keywords

Fiberoptic endoscopic swallow study, swallowing evaluation, dysphagia, pharyngeal phase dysphagia

Çalışmanın yapıldığı klinik(ler): Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı, Ankara
Çalışmanın Dergiye Ulaştığı Tarih: 22.03.2004 · Çalışmanın Basıma Kabul Edildiği Tarih: 05.07.2004

Yazışma Adresi

Doç.Dr. Mustafa GEREK

Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı Öğretim Üyesi 06018 Etilik/ANKARA
GSM: 0532 414 8750 E-mail: mgerek@gata.edu.tr

Yutma, yiyeceklerin veya tükürük sekresyonlarının ağız içi, farenks ve özefagus yoluyla mide içerisine geçmesidir. Yutulan materyalin özefagusa ulaşması 2 saniyeden az bir süre alır ve bu kısa süreç esnasında hava yolu muntazam bir şekilde korunmuştur. İnsan vücudunun mükemmel fizyolojik olaylarından biri olan yutma istemli ve istemsiz, yani refleks aşamaları olan bir olaydır. Merkezi sinir sistemi, kranial sinirler, duyuşsal impulslar, reseptörler, tükürük salgınım fonksiyonu ve onlarca kasın koordine çalışmasını gerektirir. Bu mükemmel mekanizmanın herhangi bir kısmındaki sorun, karşımıza disfaji dediğimiz yutma bozukluğu olarak çıkabilmektedir.

Yutma fonksiyonu oral hazırlık, oral, farengeal ve özefageal safha olmak üzere ilk ikisi istemli diğer ikisi de istemsiz dört aşamada incelenir. Bu fizyolojik olaydaki herhangi bir bozukluğu incelemek, doğru tedavi ve/veya telafi stratejilerini belirlemek birçok klinik dalını ilgilendiren bir takım çalışmasını gerektirir. Bu takımında, başta yutma konusunda deneyimli bir kulak burun boğaz hekimi, nörolog, gastroenterolog, genel cerrahi uzmanı, radyolog, konuşma ve yutma patoloğu ile yoğun bakım tecrübesine sahip hemşire yer alır.

Yutma probleminin seviyesini tespit etmek fizyolojik olayın kompleksliğine paralel olarak zor ve pahalıdır, sistemli çalışmayı gerektirir. Bu amaçla, tanı yöntemleri son yüzyılın başlarından itibaren kullanılmaya başlanmış ve 1990'lardan sonra hızla gelişmiştir. Yutmanın en kompleks aşaması olması, bu seviyedeki patolojilerin tanısının zor konulması ve buna paralel olarak tedavilerinin zor olması sebebiyle tanı yöntemlerindeki gelişmeler daha çok yutmanın farengeal aşamasını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu aşamadaki nöral ve anatomik yapıların lokalizasyonu sebebiyle yutmanın bu aşamasının değerlendirilmesi özellikle kulak burun boğaz hekiminin yardımını gerektirir.

Fiberoptik endoskopik yutma çalışması (FEYÇ) tüm tanı yöntemleri içinde en çok dikkati çeken yöntem olarak değer kazanmaktadır.

FEES" (Flexible Endoscopic Evaluation of Swallowing), VEED" (Videoendoscopic Evaluation of Dysphagia) ve VEES" (Videoendoscopic Swallowing Study) bu çalışmayı anlatan isimlerdir. Çalışmanın şekli ve enstrümanların tipinden dolayı fleksibl fiberoptik nazofarengoskopi, nazofarengoskopi, nazalarengoskopi, nazoendoskopi, videonazoendoskopi ve indirek videolarengoskopi terimleri de litera-

türlerde kullanılmaktadır (1,2,3,4). Ülkemizde bunlardan FEES'in Türkçesi olan Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışmasını (FEYÇ) daha çok kabul gören tanımlamadır.

Hazırlanan bu çalışma ve uygulama protokolü kliniğimizde son dört yıl içerisinde kullanılmaktadır. Yutma bozukluğu yakınması ile başvuran 600'den fazla hastaya bu protokol uygulanarak bulgular belli bir düzen içerisinde kayıt altına alınmıştır. Uygulama sonuçları dikkate alınarak protokol revize edilmiş ve son şekli verilerek kullanıma sunulmuştur.

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması Prosedürü

FEYÇ çalışmasında hastaların yatağında veya klinik muayene koltuğunda dik oturur pozisyonda olmaları tercih edilir. Çalışma esnasında topikal anesteziklerin kullanımı duyu ve refleks mekanizmalarını zayıflatacağı düşüncesiyle tartışma konusu olmuştur. Fakat sadece endoskopun gireceği nazal pasaja portkoton ile uygulanacak topikal anestezinin çalışmayı olumsuz etkilemeyeceği görülmüştür. Uygulamada 2-3 puff topikal anestezi madde (tercihen %4 lük lidokain ve %0.25 neosynepinefrin) sol veya sağ nazal pasajdan en açık olanına uygulanabilir. Çok az miktarda kayganlaştırıcı jel lens kısmını hariç skobun nazal pasaja girecek olan distal kısmına sürülür. Skobun en ucundaki lens kısmına ise çalışma esnasında buğulanmayı önlemek amacıyla antifog bir madde uygulanır. Tüm bu hazırlıklar bittikten sonra skobun ucu burun deliklerinden geçirilip tercihen en rahat görüş ve ilerleme olanağı veren burun tabanından boylu boyunca ilerletilir. Buradan itibaren yumuşak damak fonksiyonu veya yutma esnasında velofarengeal geçişin kapanma derecesi değerlendirilir. Skop alt ve orta konka arasından geçirilerekde yumuşak damak, farenks arka ve lateral duvarının yutma ve istirahat anındaki eş zamanlı görüntüleri alınabilir. Orofarengeal yapıların gözlenebilmesi için skobun en ucu yumuşak damağın en alt kısmına doğru yönlendirilir. Buradan geçişin kolay olabilmesi için hasta ağız kapalı iken hafif nefes alıp verir, bu pozisyonda yumuşak damak istirahat halinde olduğu için geçiş çok daha kolaydır. Bu kritik dönüşten sonra artık dil kökü, epiglot, piriform sinüsler ve postkrikoid bölge görünür hale gelmiştir. Larengeal yapıların daha ayrıntılı incelenbilmesi için skobun ucu daha da ilerletilir. Epiglot hakkında, gerçek vokal foldların yapısı ve tam uzunluğu hakkında daha iyi bilgiler elde edilir. FEYÇ ça-

ışması ile ilgili hastanın olabilecek sorularına daha iyi yanıt verebilmek, yutma için feedback özelliğinden faydalanmak ve çalışmayı daha fazla kişinin izlemesini sağlamak için skoba kamera adapte etmek olanağı vardır (5,6,7,8,9,10,11).

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması Endikasyonları

FEYÇ ile elde edeceğimiz bilgiler, yutmanın videofloroskopik çalışmalarından elde edeceğimiz bilgiler kadar geniş olmayabilir. Ayrıca FEYÇ videofloroskopik çalışmanın yerini alabilecek dinamik bir çalışma değildir. Bununla birlikte FEYÇ'in üstün olduğu durumlar da küçümsenmeyecek kadar çoktur.

FEYÇ endikasyonlarından çok önemli bilgilere ulaşabileceğimiz bazı durumlar şunlardır:

1. Nazofarengeal, orofarengeal ve larengeal anatomik değişiklikleri değerlendirme konusunda direkt görüşün sağlanamadığı videofloroskopiye üstündür.
2. Farengeal ve/veya larengeal yapıların duysal fonksiyonlarını değerlendirmede videofloroskopiye üstünlük gösterir.
3. FEYÇ ile yüksek aspirasyon riski olan hastaların yutma fonksiyonunu sıvı gıda veya opak madde kullanmadan değerlendirebilmek mümkündür.
4. FEYÇ da, videofloroskopik çalışmada olduğu gibi tekrarlayan çalışmaların gerektiği durumlarda radyasyona maruz kalma riski yoktur.
5. FEYÇ da çalışma anında hastalarda görsel geridönüm etkisinden yararlanılabilir.
6. Güvenli yutma için değişik stratejiler belirlenmesine yönelik baş çevirme, nefes tutma gibi yöntemler tekrar tekrar denenebilir.
7. Radyolojik tüm çalışmalara üstün olarak hastaların transportu gerekmez. Mobilize hastalarda klinik muayene koltuğunda, mobilize olmayan hastalarda ise yatak başında rahatlıkla uygulanabilir.
8. Videofloroskopik çalışmaya üstün olarak hasta hakkındaki değişiklikleri çok kısa sürede değerlendirmek gerekmez.
9. Fayda ve /veya maliyeti göz önüne alındığında radyografik çalışmalardan çok daha uygun bir tekniktir.
10. Hızlı bilgi gerektiğinde hemen uygulanabilir. Radyolojik çalışmalarda olduğu gibi başka klinik veya çalışanlara bağımlı kalınmaz (6,7,8,11,12).

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması Dezavantajları

Çalışmayı yapan kişi FEYÇ ile videofloroskopi ile elde edilen tüm bilgilere tamı tamamına ulaşamaz. Örneğin;

1. FEYÇ ile oral kavite içerisinde bolusun miktar ve hareket kabiliyetini göremeyiz. Floroskopide ise bolusun oral kavite içerisinde tutulabilme yeteneği, anteriordan posteriora doğru ilerlemesi ve farenkse geçişi çok iyi değerlendirilir.
2. FEYÇ'in bir diğer yetersizliği de yutma esnasında dil ve farenksin birbirine yaklaşması ile endoskopik görüntünün belli bir süre kaybolmasından kaynaklanır. Yaklaşık 1 sn süren bu görüntüden (white-out) dolayı farengeal kasların kasılma oranı, epiglotun kapanışı, açılışı, vokal foldların tam yutma anındaki pozisyonu ve üst özefagus sfinkterinin açılışı net olarak değerlendirilemez.
3. Benzer olarak FEYÇ ile tam yutma esnasında bolusun penetrasyon ve aspirasyonu değerlendirilemez.
4. FEYÇ ile larengeal yapıların, hiyoidin elevasyonu değerlendirilemez. Oysaki baryumlu yutma çalışmalarında çok değerli bilgiler elde edilir.
5. Ek olarak videofloroskopik çalışmalardan elde edilen kantitatif ölçümler FEYÇ ile yapılamaz (5).

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması için Gerekli Olan Enstrümanlar

FEYÇ için gerekli olan en temel araç geç fiberoptik nazofarengoskop ve taşınabilir ışık kaynağıdır. Bunlardan sonra temin edilmesi gereken en önemli araç ise endoskopa adapte edilebilen minyatür videokameradır (5,1). Temin edilecek bu kamera adaptörünün endoskoba tam oturmasına dikkat etmek gerekir. Diğer enstrümanlardan; zamanlama bilgileri elde etmek için videotape ile birlikte Timing Jeneratörüne ihtiyaç vardır. Bu cihazların kullanımı ile dinamik yutma çalışmalarında olduğu gibi farengeal geçiş ve hiyoid elevasyonu değerlendirilemez. Bu cihazlarla rezidüleri temizleyebilmek için tekrarlanan yutma ve geçen süre değerlendirilebilir.

İyi performansla sahip araçlardan önerilenleri şunlardır:

1. Fiberoptik nazofarengoskoplar yaklaşık 3.6 mm çaplı veya çocuklar için daha küçük (2.5 mm kadar), 26 cm uzunluğunda, 85 derecelik görüş açısı

- sına sahip olan ve 130 derece aşağı yukarı açılabilirlik özelliği olan çalışma kanallı endoskoplar tercih edilir.
2. Taşınabilir ışık kaynağı: Halojen ışık kaynağı kullanılabilir fakat oldukça pahalı olan xenon ışık kaynağı daha fazla tercih edilir.
  3. Videokamera: Hafif ve endoskopa uygun özellikte olan kameralar kullanılır.
  4. S-VHS video: Kayıt için iyi rezolüsyon sağlayan süper VHS tercih edilmeli
  5. Renkli monitör: 13 inch monitör ve daha büyüğü önerilmektedir, çünkü daha büyük monitör ile muayene sırasında daha iyi görüntü elde edebiliriz. Arka panelinde BNC kablo konektörü olan video monitör tavsiye edilmektedir.
  6. Timer: Görüntü ve kare numarası veya görüntüde milisaniye cinsinden zamanı gösteren cihazlar gerekmektedir.
  7. Videoprinter: Kullanıcı ekrandaki görüntüden istediğini renkli olarak baskı elde edilebilir. Bunlarla grafik dökümanlar yapılabilir.
  8. Mikrofon

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması ile Velofarengal Anatomi ve Fonksiyonların Değerlendirilmesi

Normal yutma esnasında, bolus materyali oral kavite içerisinde dil üzerinde iken yumuşak damak istirahat pozisyonundadır, yani düşüktür. Bolus materyali farenkse doğru hareket ettikçe yumuşak damak elevasyona başlar. Bolus materyali orofarenkse ulaştığında elevasyon en üst seviyeye ulaşır. Lateral ve posterior farengal yapılar ile birlikte, nazofarenkse ve nazal yapılara gıda geçişini engelleyen bir valf yapısı oluşmuş olur (1).

Konuşma esnasında tipik olarak velofarengal orifis 20 mm² den daha az bir alana sahipse oluşan ses non-nazal sestir. Fakat bu alanın özellikle 100 mm² den fazla olduğu durumlarda ileri derecede nazalite oluşur. Yutma anında bu alanın sıfır düzeyinde olması gerekir. Velofarengal yetmezlikte oluşan nazal regürjitasyon ve nazalite bundan kaynaklanır.

Çalışmayı yapan kişi skobun ucu koana seviyesinde iken yutma esnasında yumuşak damak, lateral ve posterior farengal duvar tarafından oluşturulan bu sfinkterin fonksiyonunu net olarak değerlendirebilir.

1. Nazofarengoskopun ucu koana ağzında veya

orta konka ile inferior konka arasında iken hastadan ünlü sesler ve /s/ fonemi istenir. Bu esnada hipernazalite olmamalıdır. Lateral ve posterior farengal konstriktörler ve yumuşak damağın elevasyonu dikkatle izlenir. Yumuşak damağın maksimum elevasyon kapasitesini /s/ fonemi içeren kelimelerle çok rahat görebiliriz. Bu yapıların konuşma ve yutma esnasındaki kolektivitesi ve simetrisi kaydedilmelidir.

2. Bundan sonra hastanın kuru yutkunma esnasında yumuşak damak fonksiyonunu değerlendirmeliyiz. Konuşma anındaki kapanış ile karşılaştırma yapıp kuru yutkunmadaki elevasyon oranı not edilir.
3. Bunları takiben hastaya 1-3 cc kadar sıvı gıda bolusu yutturulur. Yeşil veya mavi renkli gıda boyası ile renklendirilen sıvı gıda değerlendirmeyi daha iyi yapmamızı sağlar. Yutma esnasında velofarengal geçişin kapanışı, nazofarenks ve nazal yapılara materyalin geçip geçmediği görülür ve not edilir.

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması ile Farengal Anatomi ve Fonksiyonların Değerlendirilmesi

Farenks duvarındaki konstriktörler birkaç milimetreden maksimuma ulaşan oranlarda kasılma kapasitesine sahiptirler. Bu oranı da yumuşak damağın, dil kökünün ve larengal yapıların çalışması ile değişik boyutlara ulaşabilen farengal alan belirler. Yapılan videofloroskopik çalışmalarda bu alanın erişkin bayanlarda ortalama 7.05 cm², erişkin erkeklerde 8.8 cm² olduğu, yutma esnasında ise bu alanın sıfıra yaklaştığı tespit edilmiştir (1).

1. Piriform sinüsler, vallekülalar, farengal duvarlar, dil kökü ve postkrikoid bölge sekresyonların göllenmesi açısından muayene edilmeli. Muayeneyi yapan kişi göllenme olan taraf dokusuna skobun en ucu ile hafifçe dokunur ve hastada oluşan cevabı gözler. Normalde çok az sekresyon varlığında veya sekresyon olmayan tarafa hafif dokunulduğunda cevap ortaya çıkar. Oluşan bu göllenmeler duyunun azaldığını veya dokuların temizleme özelliğinin zayıflığını işaret edebilir.
2. Hastaya eliyle burnunu sıkması ve çenesini göğsüne yaklaştırması söylenir. Piriform sinüsler bu durumda maksimum açılır. Hasta istirahat pozisyonuna geçtiğinde sinüsler yeniden açılır.
3. Hastadan başını önce bir tarafa daha sonra di-

ğer tarafa çevirmesi istenir. Bu sırada piriform sinüslerin kapanışı sırayla değerlendirilir.

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması ile Larengeal Anatomi ve Fonksiyonların Değerlendirilmesi

Tipik olarak yutma esnasında larengeal aktivite ile solunum yolu korunmaya çalışılır ve eş zamanlı olarak üst özefagus sfinkterinin açılmasıyla gıda özefagusa geçer.

1. Skobun ucu önce yaklaşık epiglot seviyesine kadar indirilir. Hastanın vokal fonksiyonlarını değerlendirmek için ondan yüksek sesle birkaç saniye /i/, /e/ seslerini çıkarmasını isteriz. Bu sırada gerçek vokal foldların önden arkaya doğru tam kapanışını ve bu kapanışı ne kadar devam ettirebildiğini görmeliyiz. Çünkü yutma anında hava yolunu etkin bir şekilde koruyabilmek için birkaç saniye tam kapanmaları gerekmektedir (1,5). Ses kalitesi, tam olmayan kapanmalar, güçsüzlük, nefesli ses kalitesi vokal fold disfonksiyonunu ve hava yolu koruma fonksiyonunun yetersizliğini düşündüren bulgulardır, mutlaka not edilmelidir.
2. Vokal foldların uzunluğu, larengeal yapıların elevasyon derecesi ve hastanın sesini yükseltebilme kabiliyetindeki değişiklikler not edilmelidir. Tipik olarak sesi artırabilme ile larenks elevasyonu arasında birliktelik mevcuttur. Ses perdesindeki bu bozukluklar süperior larengeal sinir disfonksiyonu, krikotiroid kas veya larenksin suprahiyoid kaslarına ait bir disfonksiyonu işaret edebilir.
3. Ayrıca hastaya kısa süreli /i/ sesi ardından da inspirasyon yaptırarak vokal foldların addüksiyon abdüksiyon kabiliyeti gözlenir. Tek taraflı vokal fold paralizi veya parezileri not edilir.
4. Hastadan nefesini tutması istenir. Gerçek vokal foldların addüksiyon derecesi, yalancı vokal foldların medializasyonu ile konstriksiyonu ve /veya aritenoidlerin durumu izlenir. Tipik olarak sıkı nefes tutulurken yalancı foldlar kapanır, aritenoidler epiglota iyice yaklaşır ve larenks sfinkter görünümünü alır.
5. Öksürme ve boğaz temizleme sırasında gerçek vokal foldların addüksiyonu izlenir.

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışması ile Yutma Fonksiyonunun Değerlendirilmesi

Normal yutma ile gıda bolusu hızlı ve güvenli bir şekilde oral kaviteden farenkse oradanda üst özefa-

gus sfinkterine ulaşır. Muayeneyi yapan hekim yutma öncesi ve sonrası yapıların durumunu not ederek daha sonra yorumlar.

Skop orofarenks arka kısmı hizasında iken hastaya az miktarda sıvı vererek çalışmaya başlanır. Yaklaşık 1cc yeşil yada mavi renkli sıvı tercih edilir.

1. Gıda materyali ağızda tutulur. 4-5 saniye bekleldikten sonra yutturulur. Bolus materyalinin valleküla ve piriform sinüse, farengeal yutma tetiklenmeden ulaşması, rima glottise penetre olması ve trakeaya aspirasyonun olup olmadığı araştırılır.
2. Yutmayı takiben burun, farengeal duvarlar, postkrikoid bölge, vallekülalar, piriform sinüsler, dil kökü, gerçek ve yalancı foldlar rezidü açısından muayene edilmelidir. Bolusun nerelerde ve ne kadarının rezidü olarak kaldığı not edilmelidir.
3. Rezidü tespit edilen hastalarda tekrarlayan yutkunma hareketleri ile larengeal temizleme fonksiyonu ve sayısı değerlendirilir.
4. Vokal foldlar üzerinde rezidüsü görülen hastaların buna öksürük ve boğaz temizleme cevabı değerlendirilir.
5. Yutması normal olan kişilerde görülen görüntünün 1 sn. süreyle kaybolması olayı (white out görüntü), dilkökü ve farenks konstriksiyon zayıflığı olanlarda görülmez.

Bu işlemler aspirasyon beklemediğimiz hastalarda 3 cc ve 30 cc sıvı ile tekrar edilir. Daha sonra püre kıvamlı ve katı gıda ile yutmaları aynı şekilde değerlendirilir. Böylece hastanın hangi kıvamla patolojisi olduğu ve hangi kıvamla yutmasını en güvenli olduğu, hangi pozisyonla yutmanın hasta konforunu arttırdığı tespit edilmiş olur.

Fiberoptik Endoskopik Yutma Çalışmasında Sekresyonların ve Duyunun Değerlendirilmesi

Vallekula ve/veya piriformlardaki aşırı sekresyonun varlığı (larengeal vestibül veya postglottik bölge) yutma fonksiyonunu gösteren önemli ipuçlarıdır. Böyle bir bulgu saptandığında aspirasyon gelişme riski akılda tutulmalıdır. Hipofarenksde kalan sekresyonların miktarı orantılı olarak yiyecek aspirasyonunun olabilirliğini artırır.

Adı geçen bu araştırmacılar biriken sekresyonları şu skalaya göre değerlendirmişlerdir (5):

0-Normal miktar. Hipofarenksin herhangi bir yerinde gözlenebilen sekresyon mevcut değil. Piri-

form sinüs ve vallekülada bazı kabarcıkların varlığı. Sekresyonların bilateral ve derinde göllenmemiş olması.

1. Piriform sinüs ve valleküler resesi içeren larengeal vestibülü çevreleyen kanallarda bulunan herhangi bir sekresyonun varlığı. Bilateral veya derinde göllenmiş. Belirli zaman periyodunda 0-dan 1- oranına geçen miktarlar.
2. İzlem sırasında 1- den 3- oranına değişen sekresyon mevcudiyeti.
3. En ciddi oran larengeal vestibül diye adlandırılan bölgede herhangi miktardaki sekresyonun varlığı. Pulmoner sekresyonlar da bu gruba dahil edilir (Eğer öksürük veya yutma ile temizlenemiyorsa).

Buna göre, yeterince temizlenemeyen aşırı sekresyon varlığı, katı ve sıvı gıda aspirasyonunu gösteren kırmızı bayrak olarak muayene eden tarafından değerlendirilmelidir. Eğer hasta aspirasyonu tolere edemiyorsa muayene eden hekim hastaya küçük bir buz parçası veya buzlu sudan küçük bir yudum dışında birşey vermemelidir. Bunların varlığına ek olarak muayene eden hekim hastanın en ufak sekresyona reaksiyonunu, boğaz temizleme veya kuru yutmalarla sekresyonları temizleyebilme kabiliyetlerini ve spontan yutma sıklığını not etmelidir.

Farengeal/larengeal bölge duyusu muayene eden tarafından sergilenen değişik davranışlarla değerlendirilebilir. Örneğin fiberoptik endoskop yanlış-

lıkla herhangi bir yapıya temas ettiğinde hasta bu stimülasyonu hissedebilir. Larengeal vestibülde aşırı sekresyon varlığı veya hiç olmayışı, endoskopa cevabın varlığı veya yokluğunda hipoesteziyi düşündürür. Muayenenin sonlarında katı veya sıvı verildiğinde hastanın rezidüe, penetrasiyona veya aspirasyona cevabıda duyunun intakt olduğuna delil olabilir.

Duyusal fonksiyonun çok çeşitli nedenlerle bozulabileceğinin akılda tutulması önemlidir. Bunların çoğu çok az anlaşılabilir veya ortaya konulması çok zor durumlardır. 9. kranial sinir glossofarengeusun periferik dalları veya 10. kranial sinir vagusun süperior larengeal dalının etkilendiği durumlar duyuyu direkt olarak bozabilir. Daha sıklıkla cerrahi geçirmemiş bir hastadaki hipoestezi, bu bölgedeki kortikal veya talamik duyunun değerliliğinin azalması gibi değerlendirilebilir. Ayrıca yaşlanmanında duyuusal stimulusa cevap süresini uzattığı ve duyuusal cevap eşliğini arttırdığı tespit edilmiştir. Örnek olarak kimyasal bir stimulusa koruyucu larengeal cevabın ortaya çıkış eşliği yaşlılarda artmıştır. Bununla birlikte farengeal yutmayı tetikleyen gerekli su miktarı da yaşlılarda artmıştır.

Larengofarengeal duyu; skopun ucunun epiglota, dilköküne veya farenks duvarına hafif dokunmayla direkt olarak değerlendirilebilir. İyi hisseden bir hasta için muayenenin bu bölümü rahatsızlık vericidir. Bundan dolayı duyu muayenesi FEYÇ'nin en sonuna bırakılmalıdır.

FIBEROPTİK ENDOSKOPİK YUTMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME PROTOKOLÜ

Adı, Soyadı: Erkek Bayan

Doğum Tarihi: Yaşı:

Değerlendirme Tarihi:

I. Şikayetle İlgili Anamnez:

Disfaji Yakınması:

Ne Süreden Beri:

Kötüleştii/İyileştii Mi?

Sıklığı:

Ağız Hijyeni:

Diş Durumu:

Yakın Zamanda Kilo Kaybı: Var Yok
Varsa Ne Kadar?

Kullandığı İlaçlar Ve Dozu:

Etyoloji: ADTK AİTK Spor Yaralanması
Düşme Tümör ASY
SVA Tipi/Lokalizasyonu: _____
Gelişimsel Bozukluk: _____
Diğer (Belirtin): _____

ASAI Skoru:

RANCHO Skoru:

Kemik Yaralanma Seviyesi: C2-3 C4-5 C6-7

II. Geçirilen Ameliyatlar:

Geçirdiği Ameliyatlar:

Şu Anda Trakeostomi: Var Yok
Trakeotomi Öyküsü: Var Yok
Varsa Ne Kadar Zaman?: _____ Dekanülasyon Tarihi: _____

III. Şu Anki Solunum Durumu:

Normal/Sabit O2 Destekli
Respiratör Destekli Maske
Aspirasyon Gerekli Nazal Kanül
Sıklığı (Günde/Kez):

Akciğer Solunum Testi Sonuçları:

IV. Şu Anki Beslenme Durumu:

NG PEG Oral (Ne Kıvamda):
Kim Yemede Yardımcı Olmakta: Kendisi: Ailesi/Bakıcısı:

V. Servikal Oskültasyon Sonucu:

Evet/Hayır Geçerliliği Var Yok
Emirle Yutabilme Var Yok
Tükrük Kontrolü Var Yok
Sağ/Sol Var Yok

Öksürme Durumu:

Refleksif Var Yok
 Volunter Var Yok

Yutma Refleksi Var Yok Gecikmeli
 Gag Var Yok Gecikmeli

VI. Oral Fasiyal Muayene:

		Simetri			Güç			Ranj	
Dil	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐
Dudak	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐
Y. Damak	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐
Çene	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐	Var	☐	Yok ☐

DDK Hız:

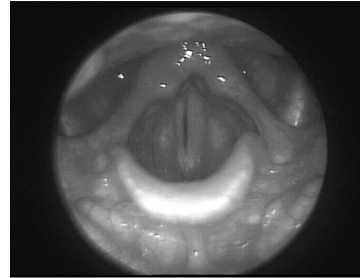
/P^/ _____ /T^/ _____
 /K^/ _____ /P^T^K^/ _____

S/Z Oranı: _____ /Ah/ Fonasyon Süresi: _____

Oral Apraksi Var Yok
 Konuşma Apraksisi Var Yok

Şekli kullanarak diğer gözlemlerinizi de belirleyiniz:

VII. ENDOSKOPİK MUAYENE

A. Velofarengal Kapanma: Damak ve Lateral Duvar Hareketi (KS X, XI)

Fonasyon (istemli hareket) :	Var ☐	Yok ☐	Yetersiz ☐
Kuru yutma :	☐	☐	☐
Islak yutma :	☐	☐	☐
Damak Hareketi :	Tam ☐	Yok ☐	Yetersiz ☐
Yan duvar hareketi :	Simetrik ☐	Sol/Sağ Var ☐	Belirsiz ☐

B. Nazofarengeal Yapıların Değerlendirilmesi:

	Lokalizasyon	Niteliği
Anatomik anomaliler/patoloji:	_____	_____
Asimetri:	_____	_____
İstirahat halinde istem dışı hareket:	_____	_____
Ödem	_____	_____
Kızarıklık	_____	_____

Şekli kullanarak diğer gözlemlerinizi de belirleyiniz:

_____

_____

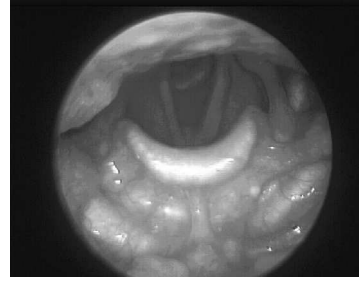
_____

_____

_____

_____

_____

C. Sekresyon/Spontan Yutma:

Hipofarenkste sekresyon durumu ve sekresyon yoğunluğu:

Normal	0
Vallekül/Piriform da göllenme	1
Larengeal vestibülde geçici göllenme	2
Larengeal vestibülde devamlı göllenme	3

Göllenme durumunda hastanın duyarlılığı:

Spontan yutma	☐
Öksürme	☐
Gırtlakını temizleme	☐

Spontan yutma ve/ ya da sözel uyarının ("yutkun") biriken sekresyona etkisi:

Temizledi	☐
Multipl yutma gerekti	☐
Temizlemedi	☐

Spontan yutmaların frekansı (minimum=1/dak):

/ dakika.

D. Dil Kökü ve Farengeal Fonksiyon:**Dil Kökü**

	Var	Yok
/kal/ kelimesini 3 kez ardışık söyleme	☐	☐
/h/ sesinin oluşması	☐	☐
Tril	☐	☐
Dilin rezistansa karşı gelmesi	☐	☐
İleri	☐	☐
Geri	☐	☐

Farenks

	Var	Yok
/i/ sesini yüksek sesle	☐	☐
Homurtu sesinin oluşması	☐	☐
Tril	☐	☐
Dilin rezistansa karşı gelmesi	☐	☐
İleri	☐	☐
Geri	☐	☐

E. Larengeal Fonksiyon:

1. Solunum:

	Simetrik	Parsiyel kapanma	Addüksiyon
Dinlenme sırasında	☐	☐	☐
Hız (Her nefes 3-4 saniye ya da 12-20/dak):	_____		

Nefes alma uyarıları:

Nefes nefese kalma	☐	☐	☐
Derin nefes alma	☐	☐	☐
/i/ - hafif nefes alma	☐	☐	☐

Şekli kullanarak aşağıdaki 2. ve 3. kısımdaki gözlemlerinizi de belirleyiniz.

_____

_____

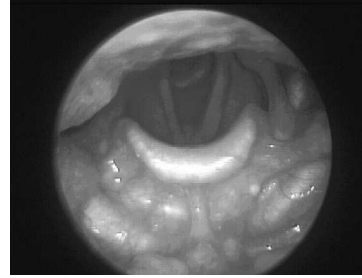
_____

_____

_____

_____

_____

2. Fonasyon:

Uyaran:	/i/ ve tekrarlayan	/i/ /i/ /i/
Normal	☐	
Anormal	☐	
Glottik kapanma yok	☐	
Asimetrik hareket	☐	
Eforlu	☐	
Hiperaddüksiyon	☐	
İrregüler	☐	
Diğer:	_____	

3. Hava yolunun korunması:

	Yavaş/		Tremor/	
	Normal	Gecikme	Efor	Asim.
a. Nefesin tutulması (VF* teması)	☐	☐	☐	☐
b. Nefesin kuvvetli tutulması (Bantların teması)	☐	☐	☐	☐
c. 1-10 sayana kadar nefesi tutabilme (7+ sn)	☐	☐	☐	☐
d. Öksürme	☐	☐	☐	☐

* Vokal foldun birbirine temas etmesi

Duyu Testi:

Endoskopa olan tepkisi: _____

Dil ve larengeal duvara dokunmaya karşı tepki: _____

Epiglota (KS IX ve X) dokunmaya karşı tepki: _____

Ariyoepiglotik kenara hava püskürtme (KS X) (Normal = <4mm Hg; orta hasar 4-6mm Hg; aşırı duyarlı= >6.0 mm Hg)

I. YUTMA SIRASINDA

A. ORAL HAZIRLIK FAZI

	Var	Yok
1. Yetersiz çiğneme	☐	☐
2. Çiğneme sırasında bolus kaybı/kaçak	☐	☐
3. Sıvı alımında lingual kapamada yetersizlik	☐	☐
4. Sıvı alımında damak kapanmasında yetersizlik	☐	☐

Yeterlilik testi:

10cc sıvı verilip " ben yut diyene kadar yutma" komutu verilir.

5. Oral Hazırlık:

Sıvı alımında (n= 0.5-2 sn) _____ sn.

Katı alımında (n= 4-14 sn) _____ sn.

B. LOKMA TRANSFERİNDE ORAL TRANSİT/LİNGUAL PROPULSION

	Var	Yok
1. Hipofarenks seviyesinde lingual asimetri	☐	☐
2. Aşırı dil pompalaması (yutmadan önce)	☐	☐
3. Yutmadan önce duraklama	☐	☐
4. Yuttuktan sonra oral kavitede rezidü	☐	☐

C. ORAL GEÇİŞ/LOKMA AKICILIĞININ ZAMANLAMASI VE YUTMA REFLEKSİNİN TETİKLENMESİ

1. Yutma refleksinin gecikmeli tetiklenmesi:

Lokma aşığdaki ölçülerde hastaya verilir. "Yut" komutu verilmeden yutmaması söylenir.

_____

Bolus	Gecikme (ortalama)	
	20-40 yaş	60+ yaş
Sıvı		
1 mL sıvı	0.18	0.35
5 mL sıvı	0.12	0.40
10 mL sıvı	0.12	0.32
20 mL sıvı	0.10	0.42
Yarı katı		
2 mL		0.10

Farengial gecikme: _____ sn.

2. Yarı katı yiyecek, bir yutmalık, hastaya verilir, hastanın yutması ile ilgili hiç bir yönerge verilmez.

	Yutma ortalaması (sn)	Standart Sapma (-/+)
Sıvı	1.61	0.55
Top kek	1.31	0.56
Elma	1.58	0.26
Kabuksuz fıstık	0.69	0.26

3. Doğal yeme ve içme değerlendirildiğinde bolus aşağıdaki bölgelerde görülebilir.

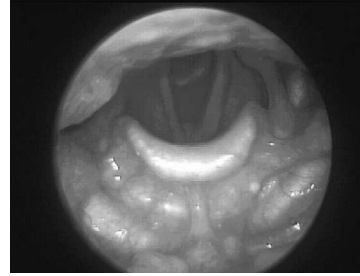
	Vallekül	Piriform Sinüs	Arioepiglotik Plika
Sıvı	(%37) _____	(%11) _____	(%12) _____
Katı	(%40) _____	(%2) _____	(%34) _____

Birikmenin temizlenme süresi.

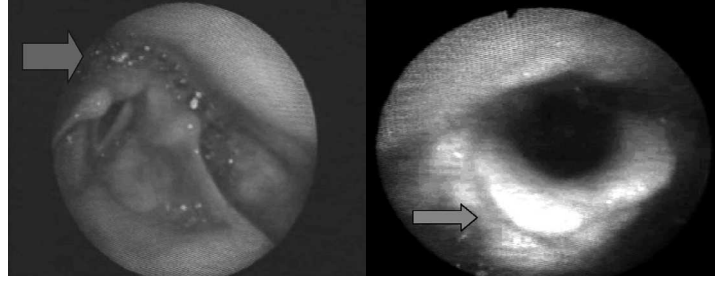
	Valekül	Piriform Sinüs	Arioepiglotik Plika
Sıvı	(3.2 ± 0.5) _____	(1.4 ± 0.6) _____	(0.3 ± 0.04) _____
Katı	(2.1 ± 0.3) _____	(1.5 ± 0.7) _____	(0.40 ± 0.05) _____

4. Şekli kullanarak, yuttuktan sonra bolusu ilk nerede görüldüğünü işaretleyin. Sıvı için mavi, katı için kırmızı kalem ile işaretleyin.

Örnek:

	Sorunlu bölge	Kıvam	
		Katı	Sıvı
Larenks dışı:	☐	☐	☐
Vallekül	☐	☐	☐
Piriform	☐	☐	☐
Postkrikoid bölge	☐	☐	☐
Larenks kenarı:	☐	☐	☐
Epiglotun larenks yüzü	☐	☐	☐
Arioepiglotik kenar	☐	☐	☐
Aritenoidler	☐	☐	☐
Interaritenoid bölge	☐	☐	☐
Larenkste:	☐	☐	☐
Epiglot petiolü	☐	☐	☐
Aritenoidlerin larengeal yüzü	☐	☐	☐
Ventriküler foldlar	☐	☐	☐
Vokal foldlar	☐	☐	☐
Subglotik bölge	☐	☐	☐

5. Penetrasyon yada aspirasyon görülürse, aşağıdaki skalaya göre değerlendiriniz.

Hastanın penetrasyon/aspirasyon skoru: _____

Skor 1	Bolus hava yoluna girmiyor.
Penetrasyon	
Skor 2	Penetrasyon (bolus larenkse girer ve vokal fold üstünde kalır, hasta farkındadır, temizler)
Skor 3	Bolus VF üstündedir, hasta farkında değildir.
Skor 4	Bolus VF la temas halindedir, hasta farkındadır, temizler.
Skor 5	Bolus VF la temas halindedir, hasta farkında değildir. Aspirasyon (Residue glottis altında)
Skor 6	Hasta bolusu spontan olarak aspire eder.
Skor 7	Hasta aspire olan bolusu temizlemeye çalışır, başaramaz.
Skor 8	Hasta aspire olan bolusun farkında değildir.

Yutma Skoru

Yutmadan Önce	Görüntü kaybından hemen sonra
Katı	_____
Sıvı	_____

Yukarıdaki skalaya göre değerlendirilemeyen aspirasyon yada penetrasyon durumunda 9 skoru kullanılır.

D. YUTMA SIRASINDAKİ VALFLARIN YETERLİLİK DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

	Normal	Anormal	Yorum
1. Lokma formasyon ve transfer	☐	☐	_____
Dil kökü	☐	☐	_____
Farengeal hareket	☐	☐	_____
Longitudinal	☐	☐	
Konstrüktör	☐	☐	
Hiyolarengeal elevasyon	☐	☐	_____
Epiglotun inversiyonu	☐	☐	_____
2. Valflar			
Velar elevasyon	☐	☐	_____
Aritenoid hareketi			
Vokal Fold Add.	☐	☐	_____
Bant Ventr. Add.	☐	☐	_____
Epiglot inversiyon/ retroversiyon zamanlaması	☐	☐	_____

E. MULTİPL YUTMALARDA YUTMA ARALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

	Var/Evet	Yok/Hayır	Yorum
1. Rezidü (ne kadar)	☐	☐	_____
Hasta farkında mı?	☐	☐	_____
Ne kadar?	_____		
Hasta temizlemek için ne yapıyor?	_____		
Yardımcı teknikler ne idi ve ne ölçüde temizledi?	_____		
Rezidü nerede (aşağıdaki şekli kullanarak belirtiniz).			

_____

_____

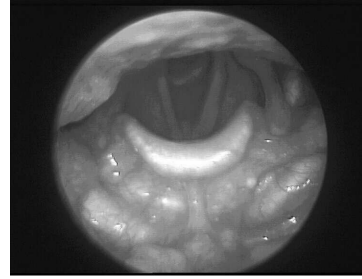
_____

_____

_____

_____

_____

Rezidü larenks dışında ise:

dil kökünde	☐	vallekülde	☐	piriformda	☐
farenks duvarında	☐	postkrikoid bölgede	☐	farenksi sıvamış	☐

Larenks içinde ise:

epiglotun larengeal yüzü	☐	ventriküler fold üstünde	☐
vokal foldların üstünde	☐	trakeada	☐
aritenoid kenarında	☐	interaritenoid bölgede	☐

2. Yuttuktan sonra aspirasyon varsa:

a. Ne zaman?:

anında gecikmeli 2.,3. yutmadan sonra

b. Penetrasyon skalası değerlendirmesi: _____

Aspirasyon skalası değerlendirmesi: _____

F. HİPOFARENGEAL REFLÜ

	Var/Evet	Yok/Hayır	Yorum
Regürjitasyon	☐	☐	_____
Hangi yiyecek maddeleri:	_____		
Hemen mi?	☐	☐	_____
Zaman la mı (yavaş)	☐	☐	_____
Regürjite olan lokma aspire edildi mi?	☐	☐	_____

III. TERAPİ MANEVRALARININ ETKİNLİĞİ

A.	Sıvı ve katıların değişimi	☐	☐	_____
B.	Güvenli sıvı kıvamı:			
	İnce	☐	☐	_____
	Nektar	☐	☐	_____
	Bal	☐	☐	_____
	Muhallebi	☐	☐	_____
C.	Güvenli katı kıvamı:			
	Sıvı	☐	☐	_____
	Püre	☐	☐	_____
	Mekanik yumuşak	☐	☐	_____
	Sınırlı katı	☐	☐	_____
	Kısıtlamalar:	_____		
	Kullanılacak aletler:			
	Kaşık	☐	☐	_____
	Pipet	☐	☐	_____
	Bardak	☐	☐	_____
	Tipi:	_____		
	Yeme hızı:			
	Normal	☐	☐	_____
	Yavaş	☐	☐	_____
D.	Postüral Değişiklikler:			
	Çene-göğüs	☐	☐	_____
	Baş kuvvetli tarafa	☐	☐	_____
	Baş zayıf tarafa	☐	☐	_____
	Baş geriye	☐	☐	_____
	45 derece	☐	☐	_____
	60 derece	☐	☐	_____
	90 derece	☐	☐	_____
	Diğer (açıklayın):	_____		
E.	Yutma stili:			
	Eforlu yutma	☐	☐	
	Supraglottik yutma	☐	☐	
	Supersupraglottik	☐	☐	
	Mendelson manevrası	☐	☐	

KISALTMALAR VE AÇIKLAMALAR

AİTK	Araç içi trafik kazası
ADTK	Araç dışı trafik kazası
ASY	Ateşli silah yaralanması
SVA	Serebro vasküler aksedan
DDK	Diadokokinezi

ASIA Skoru (American Spinal Cord Injury Skalası):

Grade A (tamamlanmış) Sakral segmentte S4-5 seviyesinde motor yada duyu fonksiyon korunmuş,

Grade B (kısmi) Sakral segmentte nörolojik hasar seviyesinden başlayıp S4-5 seviyesinde uzanan kısımda duyu fonksiyon korunsa da motor fonksiyon korunmamış,

Grade C (kısmi) Nörolojik hasar seviyesi altı motor fonksiyon korunmuş, ve ana kas gurupları >3 derece güce sahip

Grade D (kısmi) Nörolojik hasar seviyesi altı motor fonksiyon korunmuş, ve ana kas gurupları 3 derece güce sahip

Grade E (normal) Normal motor ve duyu fonksiyonu

RANCHOS Los Amigos Kognitif Fonksiyon Skalası:

I Cevap Yok : Derin uyku, uyarana cevap yok.

II Genel Cevap : Tutarsız cevap, kaba vücut hareketleri

III Lokalize Cevap : Spesifik tepki ama uyarana yönelik olmayan tepki, basit komut takip edebilme (el sıkma gibi)

IV Konfüze-Ajite : Artmış hareket hali, ortama uymayan maksatsız hareketler, çevresel dikkat kısa süreli, selektif dikkat yok, bellek zayıf (anlık ve kısa)

V Konfüze-Uygunsuz : Basit uyarılara uygun cevap verebilir. Çabuk dağılabilen kaba çevresel dikkat mevcut, dikkat yoğunlaştırma yok, uygunsuz ve konfabule verbalizasyon, bellekte ciddi bozukluklar mevcut (yanlış kullanma), daha evvel öğrenileni yapabileme ancak yeni bilgi öğrenememe

VI Konfüze-Uygun: Dış uyarılara bağlı amaca dönük davranış

VII Otomatik-Uygun: Hastane ve ev ortamına uygun ve oryante, rutin günlük faaliyetler otomasyonunda, sık sık dalgınlık hali, yüksek işlevsel fonksiyonlarda bozukluk

VIII Anlamlı-Uygun: Uzak geçmiş ve yakın geçmişteki olaylar hatırlanabilir, yeni bilgiler öğrenilir, soyut düşünce, stres toleransı ve problem çözme yetilerinde artma gözlenir

Formu doldururken şikayete ilgili anemnez dikkatle alınmalıdır. Disfaji nedenlerine göre mekanik, nörolojik yada idiopatik kökenlidir. Bu nedenle kazanılan hasar seviyesi mekanik kökenli hasarlarda ASIA Skoru ya da servikal hasar seviyesi (lordoz, boyun fitiği çivi seviyesi, vb) hem katı sıvıların alımında hem de peristaltik dalganın fonksiyonunda önem taşımaktadır. Skor seviyesine göre hastalarda özefageal fazı uyarıcı motilite ilaçları kullanılabilir. Nörolojik bozukluklarda ise hastanın kognitif durumu önem kazanır. Yutma rehabilitasyonunun yemek kıvam ayarlanması ve postür uygulanması bu seviyelerle doğrudan ilişkidir. Örneğin, RANCHO IV seviyedeki bir hastaya "finger food" diye bilinen elle yenen yiyecekler daha uygundur (örn: sandviç, elma dilimleri, patates kızarması, vb.).

Oral fasiyal muayenede ise hastanın kas yapısı dikkatle incelenerek oral faz yutma patolojilerine neden olabilecek, bukkal sulkusda birikme ya da bolus formasyonunda taşma gibi, artikülasyon sorunları. Rehabilitasyon programı hazırlanırken, egzersiz programı problem artikülasyonları (yumuşak damak, dil, vb.) hedefler. Diadokokinezi, s/z oranı ve /ah/ fonasyon süreleri ise nefes ve yutma koordinasyonunu belirlemede önemli ölçümlerdir.

Değerlendirmede endoskopik muayenenin detaylı yapılması kranial sinirlerin tutulmasını değerlendirmede önemlidir. Ayrıca, kontrast madde ile yapılan yutma çalışmalarda opak maddenin akciğerlere kaçması tehlike yarattığından detaylı bir endoskopik muayene bu riski minimize edecektir.

KAYNAKLAR

---

1. Adrienne L., Perlman., Konrad S., Schulze-Delrieu. Deglutition and its disorders anatomy, physiology. Clinical Diagnosis and Management. 1997
2. Claudia A.Eckley., Otavio Blain., Ander Fraga., Andre C.Duprot. Protocol of videofiberoptic evaluation of swallowing. Bra.J.of Otorhinolaryngol.67-71,Sep., 2001.
3. Chih-Hsiu Wu,MD., Tzu-Yu Hsiao,MD., PhD.Jenq-Yuh Ko, MD., Mow-Ming Hsu MD. Dysphagia after radiotherapy: Endoscopic examination of swallowing in patients with nasopharyngeal carcinoma. Ann Otol Rhinol Laryngol 109, 2000.
4. Cohen MA., Setzen M., Perlman PW., Ditkoff M., Mattucci KF., Guss J. The safety of flexible endoscopic evaluation of swallowing with sensory testing in an outpatient otolaryngology setting. Laryngoscope. 113(1):21-4, Jan 2003.
5. Gary MA., Baron J. Endoscopic and fluoroscopic evaluations of swallowing.. Dysphagia. 12;108, 1997.
6. Johnson PE., Belafsky PC., Postma GN. Topical nasal anesthesia and laryngopharyngeal sensory testing: A prospective, double-blind crossover study. Ann.Otol.Rhinol. Laryngol.. Jan;112(1):14-16,2003.
7. Jonathan E. Aviv., Ted Kim, Jeanne E. Thomson., Susan Sunshine, Sarah Kaplan, and Lanny G. Close. Fiberoptic endoscopic evaluation of swallowing with sensory testing (FEESST) in healthy controls. Dysphagia 13:87-92, 1998.
8. Langmore SE., Mc Culloch TM. Examination of the pharynx and larynx and endoscopic examination of pharyngeal swallowing. Deglutition and Its Disorders.201-226,1997.
9. Langmore SE., Schatz K., Olson N. Fiberoptic endoscopic evaluation of swallowing safety: A new procedure. Dysphagia.2:216-219,1988.
10. Langmore SE., Schatz K., Olsen N. Fiberoptic evaluations of swallowing and aspiration. Ann.Otol Rhinol.Laryngol. 100. 678-681, 1991.
11. Logemann, J.A. Evaluation and treatment of swallowing disorders. Dysphagia. 8:350-359, 1993.
12. Logemann, J.A. A manuel for videofluoroscopic evaluation of swallowing Dysphagia. 8:367-377, 1993.
13. Rebecca L., Katherine K. Refluxions on esophageal cancer: Can we swallow the changes. Journal of Clinic. Oncology. Vol 18.3 February 2000.
14. R.Whit Curry, JR, MD. Flexible fiberoptic nasolaryngoscopy. Family Practice Skill Vol 12,6, June 1990.
15. Robert A., Dobie,M.D. Rehabilitation of swallowing disorders. AFP. 17-32, 1978.